

Nieuwsbrief

Netwerk Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen

Nr. 2, april 2011

Het *Netwerk Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen* is een project van de Zoogdierverseniging en Brabants Landschap. Dit netwerk neemt deelnemende gemeenten de afhandeling uit handen van overlast die door vleermuizen en steenmarters in gebouwen wordt veroorzaakt. De opbouw van het netwerk vindt plaats van 2008 tot 2011 en wordt gesubsidieerd door de Provincie Noord-Brabant.

Via deze nieuwsbrief houden wij u periodiek op de hoogte over het functioneren van het netwerk.

Hoe werkt het?

Mensen die overlast hebben van vleermuizen of een steenmarter in een gebouw nemen contact op met het gemeentelijke meldpunt. Dit geldt voor zowel deelnemende als niet-deelnemende gemeenten. Deelnemende gemeenten hebben een lijst van 2-4 vrijwilligers. Ze noteren de adresgegevens van de melder en nemen dan contact op met één van de vrijwilligers. Is deze vrijwilliger op dat moment niet in de gelegenheid de melding af te handelen dan belt de gemeente de volgende vrijwilliger. De eerste vrijwilliger die wél in de gelegenheid is de melding af te handelen krijgt de adresgegevens van de melder. Hij of zij neemt telefonisch contact op met de melder en bezoekt indien nodig het adres. In de meeste gevallen is tekst en uitleg over de leefwijze van vleermuizen of de steenmarter voldoende om het probleem op te lossen; hun aanwezigheid in het gebouw is vaak maar tijdelijk en daardoor acceptabel. Soms zijn kleine ingrepen nodig om het probleem op te lossen. Deze nieuwsbrief bevat verschillende voorbeelden hiervan. Is de overlast die de dieren veroorzaken niet eenvoudig op te lossen dan wordt bekeken of, hoe en wanneer maatregelen genomen kunnen worden om terugkeer onmogelijk te maken. Eventueel verlies van een verblijfplaats wordt gecompenseerd. Hierbij kan een vrijwilliger hulp krijgen van projectcoördinator Peter Twisk of een medewerker van de Zoogdierverseniging. Niet-deelnemende gemeenten handelen zelf de meldingen af.

Organisaties

Het netwerk wordt opgebouwd door de Zoogdierverseniging in samenwerking met Brabants Landschap. Peter Twisk voert de werkzaamheden namens de Zoogdierverseniging uit, Jochem Sloothaak en Angela Huiden bij Brabants Landschap. De opbouw van het netwerk wordt gefinancierd door de Provincie Noord-Brabant.

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

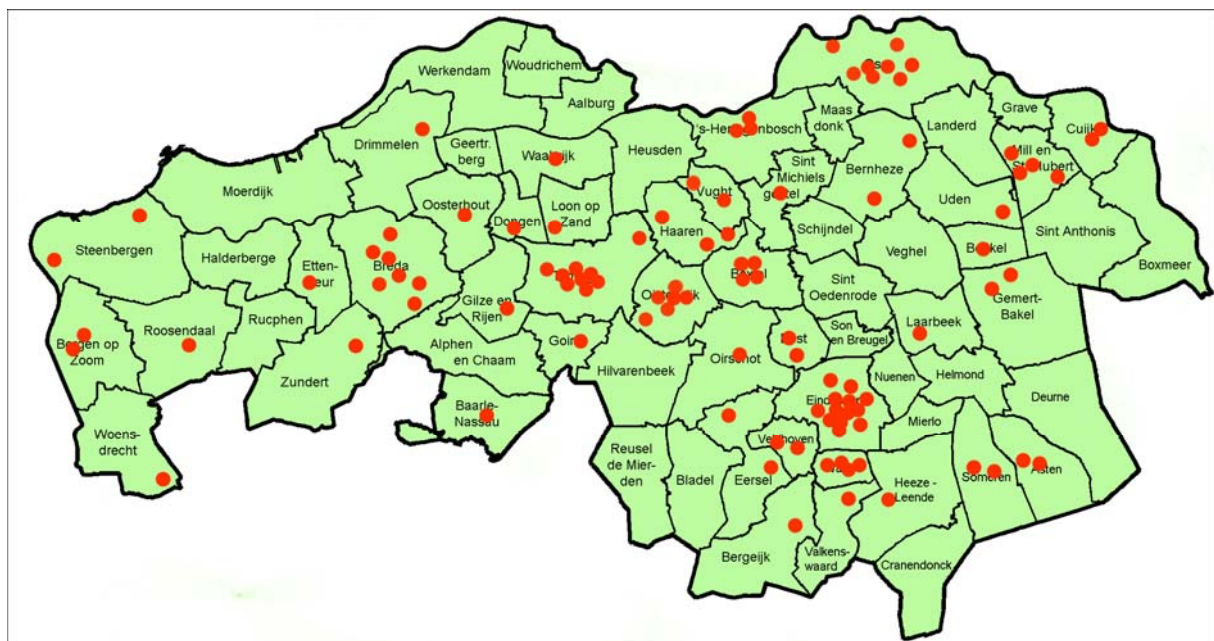
Provincie Noord-Brabant

Aalburg	0	Gemert-Bakel	1	Rucphen	0
Alphem-Chaam	1	Gilze en Rijen	1	Schijndel	0
Asten	2	Goirle	1	s-Hertogenbosch	3
Baarle-Nassau	1	Grave	0	Sint Anthonis	0
Bergeijk	1	Haaren	3	Sint Michielsgestel	2
Bergen op Zoom	2	Halderberge	0	Sint Oedenrode	1
Bernheze	3	Heeze-Leende	1	Someren	2
Best	2	Helmond	4	Son en Breugel	0
Bladel	0	Heusden	0	Steenbergen	2
Boekel	2	Hilvarenbeek	0	Tilburg	16
Boxmeer	0	Laarbeek	1	Uden	1
Boxtel	5	Landerd	1	Valkenswaard	1
Breda	9	Loon op Zand	1	Veghel	0
Cranendonck	0	Maasdonk	0	Veldhoven	2
Cuijk	2	Mill en Sint Hubert	3	Vught	2
Deurne	0	Moerdijk	0	Waalre	5
Dongen	1	Nuen., Gerw. en Nederw.	0	Waalwijk	1
Drimmelen	1	Oirschot	1	Werkendam	1
Eersel	2	Oisterwijk	7	Woensdrecht	1
Eindhoven	26	Oosterhout	1	Woudrichem	0
Etten-Leur	1	Oss	14	Zundert	1
Geertruidenberg	0	Reusel - de Mierden	0	Totaal	143
Geldrop-Mierlo	0	Roosendaal	1		

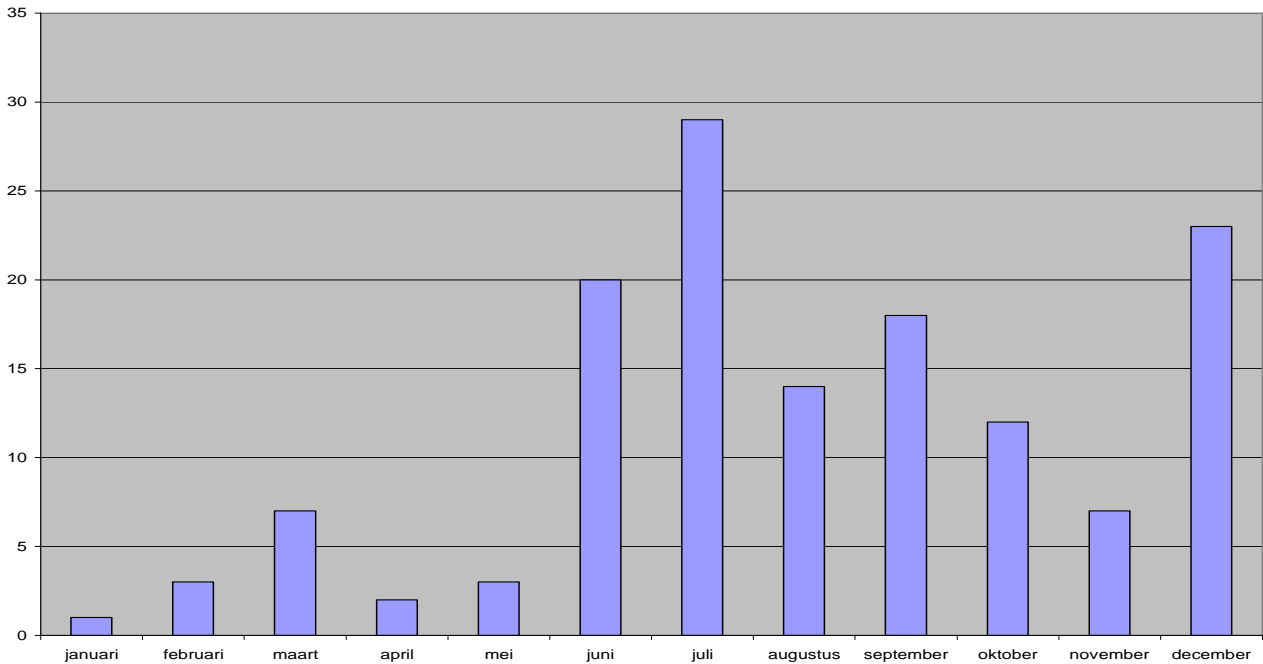
Tabel 1. Aantal meldingen per gemeente

Kaart 2. Locaties van de meldingen in 2010.

	Overlast	Geen overlast	Onbekend	Totaal
Kolonie	16	11	7	34
Vleermuis binnen	35	17	1	53
Vleermuis buiten	1	28		29
Overig	3	1	23	27
Totaal	55	57	31	143

Tabel 2. Aantal meldingen per type

Grafiek 1. Aantal meldingen per maand.

Zoals hiervoor te zien is, is de verdeling van de meldingen over de provincie niet gelijkmatig. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door lokale contacten en bekendheid van vrijwilligers die voor de opbouw van het netwerk al vleermuismeldingen afhandelden.

Anderzijds houdt dit verband met de grote(re) steden als Breda, Tilburg en Eindhoven: de grote dichtheid aan mensen leidt daar tot meer contact tussen mensen en vleermuizen. Uit tabel 2 blijkt dat ongeveer in de helft van de gevallen sprake was van overlast. Bij de andere meldingen was eerder sprake van bezorgheid.

Uit Grafiek 1 blijkt dat het grootste aantal meldingen in juli plaats vond. In december waren er ook relatief veel meldingen, zeer waarschijnlijk als gevolg van het relatief koude weer. Veel van deze meldingen betroffen dieren die in gebouwen rondvlogen, vermoedelijk omdat het te koud was geworden op de plaats waar ze de winter wilden doorkomen.

3. Ervaringen van de vrijwilligers

De volgende twee artikelen zijn met toestemming overgenomen uit BN de Stem.

Vleermuizen houden familie wakker

door Henk den Ridder vrijdag 21 januari 2011

Bas Hermans en zijn dochter Steffi in het trappgat van hun woning in Sint Willebrord. 'Hier hing de vleermuis', zegt Hermans. Voortaan staat er een schepnetje klaar om de fladderaars te vangen. foto Henk den Ridder

SINT WILLEBRORD - Bas Hermans uit Sint Willebrord is niet bang dat de vleermuizen in zijn woning mensen zullen aanvallen. Maar hij en zijn gezin vinden het een buitengewoon smerig idee dat de beestjes rondfladderen en -kruipen in het huis. Ze liggen er nachten van wakker. Daar komt bij dat hij het gevoel heeft dat verhuurder Thuisvester hem gewoon laat zitten zonder echt hulp te bieden. "Thuisvester moet toch zorgen dat er niemand bij mij binnen kan komen?" is zijn retorische vraag. Maar wooncorporatie Thuisvester zegt alles gedaan te hebben wat in haar macht ligt. Hoe vervelend de verhuurder het ook vindt, er rest niets anders dan te verwijzen naar het huurcontract. Daarin staat dat de huurders zelf verantwoordelijk zijn voor het bestrijden van ongedierte.

Het begon een jaar of vier geleden toen de familie Hermans 'een soort muizenkeuteltjes' vond. De familie is vader Bas, moeder Miranda, dochter Steffi en zoon Djoey. Bij de Boerenbond haalde Bas 'spul' maar dat hielp niet. De verhuurder verwees naar Saver. Die plaatste plakplaten. Dat zijn platen zo groot als een A5'je die met lijm ingesmeerd zijn en waar veel insecten op zijn geplakt. Ondertussen zagen de Hermansen overal gaten en kieren waar beestjes zich achter zouden kunnen verstoppen. Na een tijdje was het beet. Er zat een vleermuis op de plakplaat. "Ik dacht dat we er toen vanaf waren", vertelt Bas. "Maar dat was niet waar." Uit eigen waarneming ontdekte hij dat de aanvliegroete via de schoorsteen ging. Dus maakte Thuisvester vorige zomer de dakdoorvoeren dicht met schuim. Maar de overlast bleef. Zoon Djoey sliep op zolder tot hij er zelf een vleermuis zag rondvliegen. Nu zoekt hij elders zijn nachtrust. "Maar je kunt een jongen van 1,95 meter toch niet elke nacht op een

matrasje leggen?"

Opnieuw kwam Thuisvester. Nu werden alle nok- en kantpannen dichtgesmeerd. Maar de overlast bleef. Steffi zegt het gepiep van het ongedierte te kunnen horen. De rest van de familie hoort het niet. Waar iedereen wakker van ligt is het constante geritsel en het geklap van vleugeltjes. Bas Hermans is bang dat de beestjes inmiddels in het plafond tussen de zolder en de eerste verdieping zitten. Ondertussen zit Steffi met een gekneusde nek. Ze liep de trap af en hoorde gefladder. Ze draaide snel om en viel van de trap. Aan de buitenkant van de woning in de Emmastraat zitten nog vele gaten en kieren die bijvoorbeeld met kippengaas dichtgemaakt zouden kunnen worden. Maar Bas Hermans weigert het schuine dak op te gaan. Dus is het wachten op derden. Saver is al langs geweest. Thuisvester zegt dat het bestrijden van ongedierte een taak van de huurder is. Wat moet Hermans dan wel doen? Een woordvoerster van Thuisvester: "Dat staat helaas niet in het antwoord dat ik van de afdeling heb gehad."

Vleermuis het huis uit op kosten Thuisvester

door Carmen Wijgergangs. woensdag 26 januari 2011 | 00:04 |

SINT WILLEBRORD - De familie Hermans uit Sint Willebrord heeft nog één slechte nacht voor de boeg, maar dán moet het vleermuisenprobleem in huize Hermans toch echt de wereld uitgeholpen zijn. Woningcorporatie Thuisvester heeft toegezegd alle maatregelen die nodig zijn om Hermans' huis vleermuisvrij te maken, te betalen. Ronald van Os van het Netwerk Overlast Vleermuizen en Steenmarters begeleidt het hele proces. Op zijn advies wordt de hele zolderverdieping van binnenuit dichtgemaakt, zodat vleermuizen er geen kiertje meer kunnen vinden om binnen te komen.

Het Willebrordse gezin heeft al vier jaar last van vleermuizen in huis, maar nu heeft iedereen vertrouwen in een goede afloop. Gistermiddag is Van Os op bezoek geweest aan de Emmastraat in Sint Willebrord en heeft daar telefonisch contact gehad met een medewerker van Thuisvester. Die zegde toe de hele operatie te betalen. Bovendien mag Van Os rekenen op een financiële bijdrage voor het netwerk waarvoor hij vrijwilliger is. Van Os stelde aan de hand van gevonden uitwerpselen vast dat de Hermansen ongewenst bezoek krijgen van laatvliegvlleermuizen en dat zijn bepaald niet de kleinste. "Ze hebben een spanwijdte van wel dertig centimeter", weet Hermans inmiddels. Thuisvester bevestigt dat ze alle te maken kosten op zich neemt.

Reactie van Ronald van Os, vrijwilliger uit het netwerk:

'Ik ben inmiddels drie keer op dit adres geweest. Bij het eerste bezoek vond ik uitwerpselen van een grote vleermuissoort, wellicht de laatvlieger. Deze waren door een kier bij een verwarmingsinstallatie naar beneden gevallen. Gezien de beschrijving van de vleermuizen die in het huis gezien zijn huizen er waarschijnlijk ook gewone dwergvleermuizen. Op mijn advies heeft Thuisvester alle kieren in het huis gedicht. Er is door een groepje mensen een halve dag aan gewerkt om met latjes en purschuim alle mogelijke toegangswegen voor de vleermuizen naar de binnenzijde van het huis af te sluiten. Sindsdien zijn er geen vleermuizen meer in huis geweest. De zoon des huizes slaapt inmiddels ook weer gewoon op zolder. Tegen de gevel zal een grote kast opgehangen worden, maar het is natuurlijk nog onzeker of de vleermuizen daar naartoe zullen verhuizen. Misschien blijven ze de ruimten in het huis gebruiken die ze tot nu toe gebruikten. In ieder geval is het probleem opgelost. Thuisvester zal een donatie overmaken'.

De eerste (échte) steenmartermelding van het Brabantse meldingsnetwerk

Welliswaar in 2011, maar op tijd om in deze nieuwbrief te vermelden: op 1 februari '11 kwam de eerste echte steenmartermelding binnen bij ons netwerk (zie de nieuwsbrief van vorig jaar voor de vermeende steenmartermelding in Helmond, juni '09). Het betrof een dier dat kortsluiting veroorzaakte in een transformatorstation bij het industrieterrein Moerdijk. Harry Fiolet was vrijwel direct beschikbaar om de situatie te gaan bekijken. Hieronder zijn bericht aan de beheerder van de transformator...

Naar aanleiding van mijn bezoek afgelopen dinsdag, ben ik tot de conclusie gekomen dat de aangetroffen steenmarter inderdaad de kortsluiting in de transformator heeft veroorzaakt. Dit gezien de verschroeide haren op de staart en het verdwenen stuk buikhuid van zo'n tien bij drie cm en de door uw personeel aangewezen schroeivlekken op de installatie.

De onfortuinlijke steenmarter

Naar aanleiding van een vergelijkbaar marterbezoek, 2 jaar geleden, hebben jullie een mooie, degelijke "diervriendelijke" kooi om de installatie heen gebouwd. Ondanks deze voorzorgsmaatregel heeft er afgelopen dinsdag een tweede dodelijk ongeluk met een steenmarter plaatsgevonden met als resultaat weer stroomuitval in een transformator. Ik heb de situatie bekeken en zeer waarschijnlijk het probleem gevonden. Via een bewegende pijp/buis die is afgedekt met rubberen flappen is de marter zeer waarschijnlijk de kooi binnengekomen. Een tweetal flappen hing daar binnen, dicht bij de plaats van elektrocutie. Er zit dus een toegang in de voor de rest degelijke kooiconstructie.

Oude situatie (links) en nieuwe situatie.

Naar aanleiding van bovenstaande adviseer ik het volgende:

- Zorg er voor dat het "flappen systeem," dat overigens prima werkt tegen vogels, wordt vervangen door twee afdekplaatjes. Deze moeten wellicht om de pijp kunnen bewegen en in ieder geval de toegang blokkeren, ook als de pijp van positie verandert.
  - Maak de route naar de opening schoon met een krachtig schoonmaakmiddel. We vermoeden dat de tweede marter een geurspoor heeft gevolgd van de eerste.
  - Marters veroorzaken overlast in auto's onder de motorkap. Hiervoor is een systeem in de handel dat met elektriciteitschokjes de marter verjaagt. Wellicht is dit ook toepasbaar om jullie probleem te verhelpen. Zie voor informatie op internet, zoek naar "automarter".
  - Anti marter systemen met alleen hoge geluidjes blijken maar korte tijd te helpen.
  - Onderzoek naar de aanwezigheid van meer marters met behulp van fotovallen.
- Gezien de waarnemingen van de steenmarters in Brabant kan het om de pioniers in West Brabant gaan. Ik kan u hierbij van dienst zijn.

Conclusie

Ik heb geen latrines ("marter wc") kunnen vinden. Van permanente aanwezigheid van één of meerdere marters lijkt geen sprake te zijn. Ondanks de degelijke kooiconstructie blijkt er toch een ingang aanwezig te zijn voor een steenmarter. Als de ingang niet afgesloten wordt zal een derde bezoek met eenzelfde afloop in de toekomst zeer waarschijnlijk gaan plaatsvinden, aangezien marters vaak de geursporen van hun soortgenoten volgen. De steenmarter breidt zich uit naar het westen van Nederland. De verwachting is dat als het geurspoor wordt schoongewassen en de toegang wordt geblokkeerd het probleem tot het verleden behoort.

Veel succes en voor verdere informatie of vragen kunt u mij altijd bellen/mailen.

Met vriendelijke groet,
Harry Fiolet

Ervaringen in het Land van Heusden en Altena

In Nederland leven zo'n 800.000 vleermuizen. Omgerekend betekent dat, dat er zo ongeveer bij iedere 20 Nederlanders 1 vleermuis moet wonen. Nu moet ik er natuurlijk wel gelijk bij zeggen dat deze berekening niet helemaal opgaat, omdat er veel vleermuizen 'buiten de bebouwde kom' wonen. Ondanks het hoge aantal worden vleermuizen relatief weinig waargenomen. Logisch, want als de vleermuizen actief worden is het donker en zijn de meeste mensen al weer binnen! Toch veroorzaken vleermuizen zo nu en dan overlast bij mensen. Ze kunnen dan aankloppen bij het Brabantse meldingsnetwerk. Sinds vorig jaar ben ik vrijwilliger in dat netwerk, met name in het Land van Heusden en Altena, en ik was benieuwd wat het jaar 2010 zou gaan brengen. Tot nu toe bleef het vrij rustig. Dat komt waarschijnlijk omdat niet alle gemeenten in mijn directe omgeving (met name Werkendam en Aalburg) zich helaas nog niet hebben aangesloten bij het Netwerk.

Van een particulier uit Nieuwendijk kreeg ik in juni het verzoek om eens te komen kijken naar de uitzonderlijk grote hoeveelheid vleermuizen die onder z'n nokpan van het dak vandaan kwamen. 's Avonds aangekomen telden we er in de schemering zeker 100. Eerder had de man er al meer geteld. Op een avond was hij in een ligstoel naast de gevel gaan zitten en telde er, onder het genot van een pilsje, 144! Hij had er van genoten, zo vertelde hij.

Via de regionale Natuurbeschermingsvereniging Altenatuur kreeg ik het verzoek van een familie uit Wijk en Aalburg om te adviseren bij de aanschaf van een vleermuizen(broed)kast. Ook was men benieuwd welke vleermuizen er bij hen rondvlogen. Inmiddels heb ik een foldertje gemaakt met aanwijzingen voor het aanschaffen en ophangen van vleermuiskasten. De informatie heb ik doorgestuurd naar de familie en daarbij aangeboden om te komen wanneer er vleermuizen worden gesignaleerd. Kort na mijn e-mail kreeg ik al bericht terug dat men vleermuiskasten had aangeschaft en opgehangen. Leuk, zulke enthousiaste mensen!

Ook de gemeente Werkendam riep m'n hulp in om te 'kijken' of er vleermuizen woonden in een oud garagepand in Hank, dat op de nominatie stond om gesloopt te worden. Ruim voor de avondschemering ben ik naar de bewuste garage toegegaan, een afgesloten gebouw. Ik hoopte op die manier, al op het oog, uitvliegende vleermuizen te kunnen waarnemen. Helaas, ik zag wel vleermuizen vliegen maar heb geen daadwerkelijke 'ontsnapping' gezien. Inmiddels had ik ook de detector aanstaan en constateerde dat er wel degelijk vleermuizen binnen in de garage moesten vliegen. Met de detector nam ik ze waar maar zag ze niet buiten! Voor nader onderzoek had ik natuurlijk meerdere malen moeten teruggaan en ook in de garage moeten kijken. Maar dat ging me te ver. Het leek me namelijk dat er voor zo'n onderzoek een professioneel rapport moet worden opgemaakt en dat is naar mijn mening niet onze taak! Daarom heb ik de gemeente op de hoogte gebracht van mijn bevindingen en aangeraden om een adviesbureau in te schakelen.

Tot slot ben ik ingegaan op een verzoek van Waterschap Rivierenland uit Tiel om te gaan kijken bij een strook bomen die men wil gaan rooien voor het doortrekken van de EHS in Sleeuwijk. Men wilde graag weten of de bomen door vleermuizen gebruikt worden als rustplaats. Omdat het al in het najaar was heb ik daar één keer een onderzoek gedaan en vleermuizen waargenomen. Op dat moment was het net donker. Of ze uit de bomen kwamen of de bomen gebruikten bij hun vliegroute kon ik niet zeggen. De bomen moeten nu eigenlijk stuk voor stuk worden geïnspecteerd. Dat is een tijdrovende klus, maar wel interessant! Misschien ga ik dit voorjaar weer wel terug voor een nader onderzoek. Inmiddels heb ik mijn

bevindingen doorgegeven en ook hier geadviseerd om een professioneel adviesbureau meerdere malen onderzoek te laten doen.

Al met al bracht het jaar al een aantal verrassende vragen. Nu maar afwachten wat 2011 te bieden heeft!

Jan van Haften

Een vreemd vleermuisje op zolder in oktober.

Een melding kwam via-via en tenslotte via het meldingsnetwerk bij mij terecht. Het betrof een vleermuisje op zolder en of ik even wilde gaan kijken. De meldster had de gemeente reeds meerdere malen benaderd, maar de persoon in kwestie was niet aanwezig en zou haar terugbellen. Dat telefoontje bleef echter uit. Daar ik het belangrijk vind dat meldingen altijd serieus genomen worden, spoedde ik me nog diezelfde avond naar het opgegeven adres, gewapend met zaklamp en het foldertje “Vleermuizen in en rond het huis”. Het lieve “groene” vrouwtje had de deur naar het zolderkamertje hermetisch afgesloten. Zelfs een kier onder de deur, waar de waargenomen geest uit de fles door zou kunnen kruipen, was keurig dichtgestopt. Of dit uit angst was voor het diertje of om niets te verstoren werd mij echter niet duidelijk.

Ze vertelde dat ze het vleermuisje met rust wilde laten, dus schrok ze wel een beetje toen ik het fladderaartje met mijn lamp in het volle licht zette. Misschien was ze bang dat we aangevallen zouden worden....? De fladderaar hing ongeveer 1 meter hoog in een redelijk donker hoekje tegen het dakbeschot. De contouren konden met een beetje fantasie gezien worden als een klein hangend vleermuisje. Het betrof echter... een atalanta*! Het dier had mogelijk een rustplaatje op zijn of haar reis naar het zuiden gekozen, of zocht een overwinterplaatsje als imago. Uit schaamte viel de mond van de vrouw bijna net zo ver open als het zolderraampje dat op de hoogste stand open stond.

De vrouw bood duizendmaal haar excuses aan, doch daarna ook een lekkere tas koffie met een eigengebakken kûkske. Niet lang daarna trok ik met een contente glimlach huiswaarts.

Jan van Loon

* Men kan deze vlinder vrijwel overal tegenkomen, tot meer dan 2000 meter hoogte in de Alpen. Ze overwinteren in Zuid-Europa en trekken in het voorjaar naar het noorden. De vliegtijd in Noordwest-Europa is van mei tot oktober. In het najaar trekt een deel van de aanwezige vlinders weer terug en planten zich daar voort. Soms probeert het imago in Nederland te overwinteren, maar in het algemeen zonder succes.¹ Toch worden al vroeg in het jaar wel waarnemingen gedaan. De hoogste aantallen atalanta's worden gevonden in jaren waarin het in mei en juni warm weer is. (uit: Wikipedia)

Hoe laat je een groepje grootoren verhuizen?

In oktober '10 werd ik benaderd door een bestuurslid van de Sint Petruskerk in Berlicum. Hij vertelde me dat er plannen zijn voor de sloop van deze kerk om plaats te maken voor een kleinere, nieuw te bouwen kerk. Bij een onderzoek in '06 had de Zoogdierverseniging vastgesteld dat er op de zolder van deze kerk een groepje van zes gewone grootoorvleermuizen huisden. Vanwege de wettelijke bescherming zouden deze vleermuizen een beletsel kunnen zijn voor de uitvoering van de plannen. Of ik hulp kon bieden om dit probleem op te lossen. Voor wat betreft de doelstelling van het meldingsnetwerk is dit een randgeval, maar tegelijk is dit een interessant geval om ervaring op te doen met het laten verhuizen van een groep vleermuizen. Bovendien is het mijns inziens zeer te waarderen dat men de moeite neemt serieus rekening te houden met de vleermuizen. Daarom stemde ik er graag mee in.

Enkele weken later bezocht ik de kerk om de situatie te bekijken en de mogelijkheden te bespreken met iemand van het kerkbestuur. Op de zolder vond ik een flinke hoeveelheid uitwerpselen en één gewone grootoor (zie bijgaande foto).

Tijdens het gesprek bleek dat behalve de kerk ook het aangrenzende parochiegebouw gesloopt zou worden maar dat de pastorie zou blijven staan. In hoeverre de nieuw te bouwen kerk ook een zolder zou krijgen waar de vleermuizen terecht zouden kunnen was nog onduidelijk, maar boven de pastorie was ook een flinke zolder waar de vleermuizen eventueel terecht zouden kunnen. Aan de zuidzijde van de kerk bevindt zich een parkje met een kapel. Tijdens het gesprek hoorde ik ook de redenen voor de sloopplannen: de huidige kerk is te groot voor de parochie en daardoor te koud maar ook de duur in onderhoud. De nieuw te bouwen kerk zal kleiner worden. Het project zal bekostigd worden door de vrijkomende grond te verkopen.

De Sint Petruskerk in Berlicum met de pastorie en het parkje (links).

De gewone grootoor is een soort die behalve ruime, warme zolders ook boomholten en vleermuiskasten als verblijfplaats benut. Wat foerageerplaatsen betreft gebruikt deze soort bos en bomenrijke plekken die in de directe omgeving van de verblijfplaats liggen. Naar alle waarschijnlijkheid is het parkje bij de kerk dus het belangrijkste foerageergebied van de vleermuizen. Ook is dit een goede plek om een tijdelijke voorziening te creëren in de vorm van vleermuiskasten. Zulke kasten vormen geen optimaal alternatief voor een zolderruimte

omdat ze minder warm zijn. In Schotland heeft men eens een proef gedaan met een verwarmde vleermuiskast als alternatieve verblijfplaats voor grootoren en die bleek goed te werken. Dat lijkt me in dit geval ook de moeite van het proberen waard. De stroom die daarvoor nodig is zou uit de kapel in het parkje moeten komen.

De bedoeling was dus om in het parkje vijf vleermuiskasten op te hangen, waarvan een met verwarming. Het parkje en de kapel zijn eigendom van de gemeente Sint Michielsgestel, en aan die gemeente heb ik zodoende een verzoek gericht kasten op te mogen hangen en stroom te betrekken uit de kapel. Die toestemming is inmiddels verleend. Overigens staat dit los van de vraag of er ook vergunning verleend zal worden voor de sloop van de kerk. De Sint Petruskerk in Berlicum is een gemeentelijk monument en door een plaatselijke historische vereniging is bezwaar gemaakt tegen de sloop.

Begin april '11 heb ik samen met Toon Ondersteijn vier vleermuiskasten opgehangen in het parkje naast de kerk. Ten aanzien van de verwarmde kast bleek er echter een probleem te zijn. De stroomvoorziening in de kapel staat namelijk geschakeld op die van de openbare verlichting en is overdag dus uit. Zodoende was het niet mogelijk daar de stroom vandaan te halen voor het verwarmingselement. Daarom zal die kast aan de pastorie komen te hangen, en niet in het parkje.

Toon hangt één van de vier kasten op.

In de komende maanden zullen we de ontwikkelingen zo goed mogelijk volgen. In een volgende nieuwsbrief zal te lezen zijn of de vleermuizen de kasten als alternatieve verblijfplaats in gebruik zullen nemen.

Peter Twisk.

4. Activiteiten

Op de volgende dagen vinden activiteiten plaats voor vrijwilligers van het meldingsnetwerk.

3 mei Startavond Oisterwijk

Bezoekerscentrum Oisterwijk, 19.30 – 22.00 u. Om te beginnen zullen de meldingen die de aanwezigen in de voorgaande periode afgehandeld hebben worden besproken. Daarna verzorgt Peter Twisk een presentatie over grootoorvleermuizen.

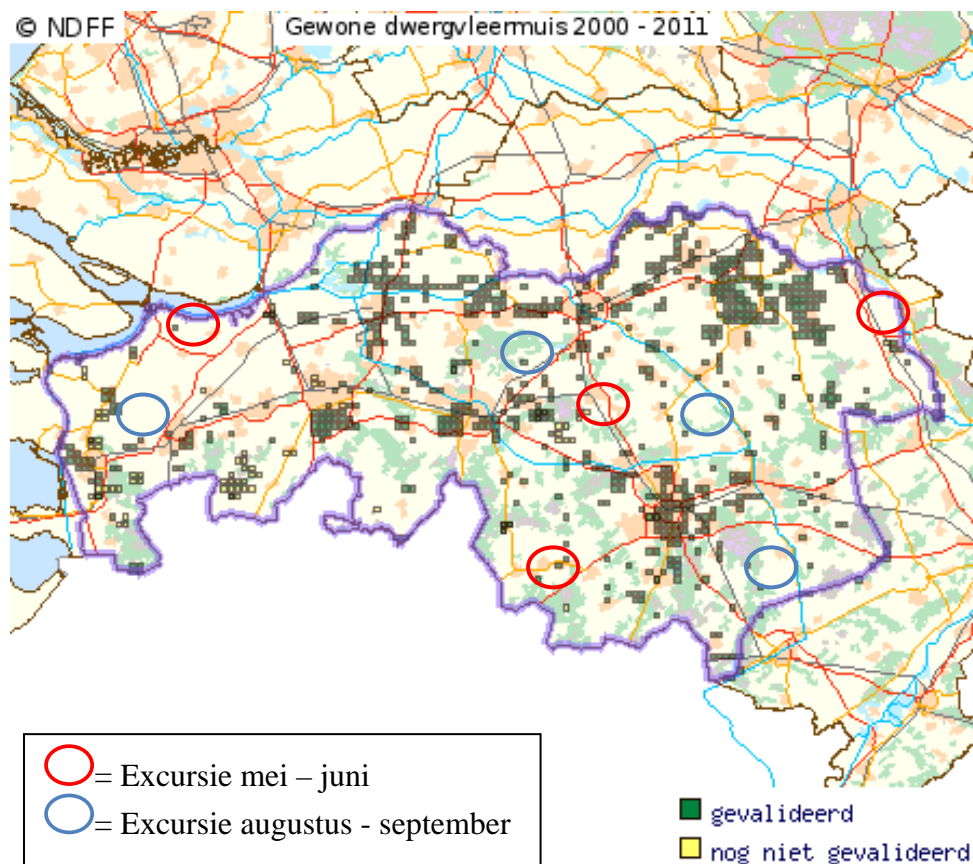
9 mei Startavond Boekel

De Perekker, Boekel, 19.30 – 22.00 u. Om te beginnen zullen de meldingen die de aanwezigen in de voorgaande periode afgehandeld hebben worden besproken. Daarna verzorgt Erik Korsten een presentatie over onderzoek naar winteractiviteit van gewone dwergvleermuis rond een gebouw in Tilburg.

12 mei Startavond Rucphen

Heemtuin Rucphen, 19.30 – 22.00 u. Om te beginnen zullen de meldingen die de aanwezigen in de voorgaande periode afgehandeld hebben worden besproken. Daarna verzorgt Peter Twisk een presentatie over grootoorvleermuizen.

De volgende excursies zijn bedoeld om te oefenen in het werken met een bat-detector, maar ook om ‘lege blokken’ te vullen in de provinciale zoogdieratlas van de Zoogdierverseniging. Zie bijgaande kaart met de gegevens over de gewone dwergvleermuis van ‘www.zoogdieratlas.nl’. De rode en blauwe cirkels zijn de locaties van de excursies.

13 mei Excursie omgeving Boxtel

21.00 – 0.00 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar vleermuizen boven de Dommel en het Smalwater in de omgeving van Boxtel. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

20 mei Excursie omgeving Klundert

21.30 – 0.30 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar onder andere de meervleermuis in de omgeving van Klundert. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

27 mei Excursie de Vilt Boxmeer

21.45 - 0.30 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar vleermuizen boven en rond de Vilt, ten noorden van Boxmeer. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

3 juni Excursie omgeving Bladel

22.00 – 0.30 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar vleermuizen in de omgeving Bladel. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

Op **17, 18 en 19 juni** vindt een vleermuis inventarisatieweekend plaats in de Moeren bij Zundert. Dit wordt georganiseerd door de Vleermuiswerkgroep Noord-Brabant. Ook vrijwilligers uit het netwerk kunnen eraan deelnemen. Hiervoor moet je je aanmelden bij Ronald van Os (ronald@vosnatuurbeheer.nl; 0164-653891).

19 augustus Excursie omgeving Kruisland

21.00 – 23.00 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar o.a. meervleermuizen boven de oude krekken in de omgeving Kruisland, bij Roosendaal. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

2 september Excursie omgeving Sterksel

20.30 – 23.00 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar vleermuizen in de omgeving van Sterksel. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

9 september Excursie omgeving Biezenmortel

20.15 – 23.00 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar vleermuizen in de omgeving van Biezenmortel. We zullen o.a. in lanen zoeken naar baltsende rosse vleermuizen. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

16 september Excursie omgeving Mariahout

20.00 – 22.00 u. Met behulp van de bat-detector gaan we op zoek naar vleermuizen in de omgeving van Mariahout. Hiervoor moet je je van te voren aanmelden bij Peter Twisk (petertwisk@planet.nl; 073-6445664).

Natuurbehoud met Brabants Landschap

Sinds 1932 strijdt Brabants Landschap voor het behoud van natuur- en landschapsschoon in Noord-Brabant. Op dit moment heeft zij verspreid over de provincie circa 16.500 ha in eigendom en beheer. Voor het kweken van meer begrip voor natuurbehoud, doet Brabants Landschap echter meer dan aankopen en beheren, namelijk: het uitgeven van boeken, gidsen, brochures en een eigen natuurtijdschrift; het uitzetten van wandelroutes en het geven van excursies.

Coördinatiepunt Landschapsbeheer

Naast het aankopen en beheren van terreinen zet Brabants Landschap zich ook in voor natuur en landschap buiten de grotere natuurgebieden. Het gaat daarbij vooral om behoud, herstel en ontwikkeling van landschapselementen in het agrarische gebied. Via voorlichting aan verschillende doelgroepen en financiële ondersteuning van projecten wordt hier invulling aan gegeven. De uitvoering van deze taak is sinds 1980 door de Provincie ondergebracht bij Brabants Landschap. Voorts coördineert zij het vrijwillig landschapsbeheer en de soortenbescherming in het agrarisch cultuurlandschap (o.a. weidevogel- en uilenbescherming). Vanaf 1993 wordt dit onderdeel het Coördinatiepunt Landschapsbeheer genoemd. Op de website van Brabants Landschap is informatie te vinden over het netwerk: <http://www.brabantslandschap.nl/soortbescherming/vleermuizen.html>

Brabants Landschap
Landgoed Nemelaer, Kasteellaan 4 in
Haaren
Postbus 80, 5076 ZH Haaren
Telefoon: 0411-622775
E-mail: info@brabantslandschap.nl

Zoogdiervereniging

De Zoogdiervereniging zet zich in voor de studie en de bescherming van alle in het wild levende zoogdieren en hun leefgebieden. De Zoogdiervereniging is zowel nationaal als internationaal actief.

Studie en bescherming zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Kennis over aantalsontwikkeling en over oorzaken van achter- of vooruitgang van een soort is nodig voor effectieve bescherming. Daarbij is het ook belangrijk de biologie van soorten te bestuderen. De Zoogdiervereniging streeft naar het behoud van duurzame populaties. Dit betekent, dat niet alleen de belangen van individuele dieren behartigd moeten worden (verstoring van de rustplaats, opvang van zieke of verweesde dieren), maar ook dat het leefgebied van de dieren in goede conditie moet zijn en dat er voldoende ruimte is om populaties duurzaam in stand te houden. **Zoogdieren, die geef je de ruimte!**

Om de doelstelling te realiseren heeft de Zoogdiervereniging de volgende activiteiten:

- landelijke onderzoek naar voorkomen en aantalontwikkeling van zoogdieren, met de hulp van vele vrijwilligers.
- inventarisaties en advisering ten bate van ruimtelijke ordeningsvraagstukken, beheer en onderhoud van terreinen en gebouwen en ontheffingsaanvragen inzake de Flora- en faunawet.

- onderzoek naar de leefwijze van zoogdieren en het effect van beheer- en beschermingsmaatregelen.
- voorlichting over zoogdieren, hun leefwijze en hun bescherming, in de vorm van brochures, [cursussen en lezingen](#).
- advisering ten bate van wet- en regelgeving en, als het nodig is, starten we juridische procedures.
- voor de jeugd hebben we samen met zes andere organisaties de jeugdnatuurclub WILDzoekers opgericht. De WILDzoekers hebben een eigen WILDE website
- de Zoogdierverseniging heeft een databank met waarnemingen van zoogdieren: de Zoogdierdatabank

Op de website van de Zoogdierverseniging is meer informatie te vinden over de steenmarter via <http://www.zoogdierverseniging.nl/node/26>
over vleermuizen via <http://www.zoogdierverseniging.nl/node/161>.
over het netwerk via <http://www.zoogdierverseniging.nl/node/182>

Zoogdierverseniging
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
tel 024 7410500
www.zoogdierverseniging.nl
info@zoogdierverseniging.nl

Voor vragen over het Netwerk Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen kan contact opgenomen worden met:

Peter Twisk
Ernst Schumacherstraat 32
5237 BD 's-Hertogenbosch
073-6445664
petertwisk@planet.nl

2011 is het Jaar van de Vleermuizen. De Zoogdierverseniging vraagt aandacht voor deze voor veel mensen onbekende, mysterieuze maar wel beschermde en uiterst nuttige, vliegende zoogdieren. Kijk op www.jaarvandeveleermuizen.nl!